

SERGEY YESENIN LIRIKASIDAGI FOLKLOR AN'ANALARI

Xudayberdiyeva Dilfuza Muxtarovna

SamDCHTI o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7524333>

ARTICLE INFO

Received: 01st January 2023

Accepted: 10th January 2023

Online: 11th January 2023

KEY WORDS

Xalq artistlari, xor va ansambllar, jamoa, xonanda, guruh, qo'shiqchi, mualliflar, yozuvchilar, tanqidchilar, motiv, mashhurlik, dolzarblik.

ABSTRACT

"Sergey Yeseninining ishi - Vatan haqidagi qo'shiqlar bitish". Shoirning o'zi "Vatansiz shoir yo'q", deya ta'kidlaydi. Rossiyaning chinakam vatanparvari S. Yesenin o'z ona yurti, xalqi bilan hayotiy bog'liq bo'lgan shoir bo'lib, u she'riyatining butun xarakterini belgilab bergan she'riy ijodi bilan ajralib turadi. Yesenin ijodida rus hayotining muhim jihatlari va milliy ruh aks etgan, shuning uchun uning she'rlari badiiy o'ziga xoslik kasb etadi

Sergey Aleksandrovich Yesenin ijodida Rossiyaning qishloqlariga, tabiatga, kundalik hayotga va og'zaki she'rga bo'lgan muhabbat aniq ifodalab berilgan. Shoirning ilk she'rlarida yaqqol ko'rinib turgan folklor boshlanishi rus xalqining qo'shiqlari va musiqiy ijodida o'z aksini topgan.

S.A. Yeseninining ko'plab she'rlari rus hayotining mohiyatini to'g'ri aks ettiradi. Ularda tantanali, asosiy intonatsiya va qayg'uli, lirik motivlarga ega bo'lgan xalq motivlarini yaratish shaklini ifodalanadi. Muallifning she'rlari ohangdor, ifodali va juda "rangli", "teksturali" bo'lib, rus xalqi orasida katta shov-shuvlarga sabab bo'ladi. Uzoq vaqt davomida va hozirgi kungacha uning satrlari xalq artistlari va zamonaviy musiqa ijrochilarining qo'shiq ijodiga faol ta'sirini ko'rsatib kelmoqda.

Matnlari S. Yeseninining she'rlari bo'lgan ba'zi qo'shiqlar maktablarda musiqa darslarida o'quvchilar tomonidan ijro etiladi (masalan, "Oltin to'qay ko'ndirdi") [1].

Shoirning mashhur she'rlari qo'shiq sifatida ilgari ham ijro etilgan va hozirgacha mashhur xalq artistlari, xor va ansambllar, jamoa va xonandalar tomonidan ijro etilib kelinmoqda. Masalan: "Hoy, sen, azizim Rus" (Radunitsa ansambli tomonidan ijro etilgan), "Sen mening yiqilgan chinorimsan, muzli chinor" (Orera ansambli, Nadejda Babkina, Chaif guruhi), "Men afsuslanmayman", "Men qo'ng'iroq qilmayman, yig'lamayman" (Iosif Kobzon, "Orera" ansambli), "Onaga maktub" (qo'shiq Vasiliy Shukshinning "Kalina Krasnaya" filmi), "Alvido, Boku! ko'rishguncha" (Muslim Magomayev), "O'zimni alday olmayman" ("Alfa" guruhi). Zamonaviylaridan: "Qo'shiq ayt, qo'shiq ayt. La'natlangan gitarada" ("Kukriniksy" guruhi), "Rovan qizilga aylandi" (Stanislav Mixaylov). S. Yesenin she'rlaridan foydalangan holda ko'plab qo'shiqlar Lyudmila Zikina, Nadejda Kadisheva va hatto Nikita Djigurda tomonidan ijro etildi [2].

Ijro janriga e'tibor qaratadigan bo'lsak, XX asrda shoirning she'rlari qo'shiq sifatida "ishqiy, xalq motivlari" bilan ijro etilgan bo'lsa, zamonaviy ijroda shanson kabi yo'nalish tobora ko'proq ustunlik qilmoqda. (Ba'zan bu rep, rok).

Shunday qilib, buyuk xalq shoiri Sergey Yesenin ijodi xalq va zamonaviy musiqa ijrochilari orasida mashhur bo'lgan va shunday bo'lib qoladi. Uning she'rlari qo'shiqlarda saqlanib qolgan va zamonaviy guruhlar ham qo'shiqchilarning ba'zi albomlarida yozilgan. Uning she'rlari musiqaga solinganda (masalan, Nikita Jigurdada bo'lgani kabi) har doim ham asl shaklida qolmaydi, ammo shunga qaramay, biz qo'shiq motivlari va she'rlarining mashhurligi va dolzarbligi haqida gapirishimiz mumkin.

Ko'pgina mualliflar, yozuvchilar, tanqidchilar Sergey Yesenin ijodini tahlil qilib, uning muallifining lirik tasvirida go'zallik, tabiatning timsoli haqida gapiradilar; shoirning dehqon hayotini, rus qalbini chuqur anglashi haqida yozgani; muallifning murakkab ichki dunyosi, vataniga samimiy va chinakam muhabbatini qayd etadi; she'riyatning xalq motivlari va xalq og'zaki ijodiga yaqinligi haqida gapiradi.

M.Gorkiy uning o'ziga xosligini qayd etib, S.Yeseninni rus shoiri deb atagan: "Qanday sof va qanday rus shoiri!". A. M. Marchenko "XX asr adabiyoti" darsligida shoir ijodidagi folklor motivlarining milliyliigi va boyligi haqida ham yozadi va "Yesenin sakkiz yoshidanoq she'r yoza boshlagan, boshqa shoirlarga taqlid qilib, xalq qo'shiqlarini tinglagan" [3].

Adabiyot bo'yicha antologiyasida Korovin, biz S. Yeseninga bag'ishlangan materialdan quyidagi asosiy iborani ajratib ko'rsatishimiz mumkin: "Yesenin she'riyatining asosiy, belgilovchi xususiyati - bu satrlardagi to'liq uyg'unlikdir. Xalq hayoti". Yana: "Vatan unga ko'proq - xalqning hayotga bo'lgan qarashini berdi, uni xalq donishmandligi, yaxshilik va yomonlik, haqiqat va yolg'on, baxt va baxtsizlik haqidagi xalq tomonidan ishlab chiqilgan g'oyalar bilan ta'minladi. U odamlarning qalbiga yo'l izlashi shart emas edi - u o'zini haqli ravishda uning tashuvchilaridan biri deb bildi.

Shoirning "Radunitsa" nomli birinchi to'plami haqida, S. Yesenin zamondoshi, professor P. N. Sakulin shunday ta'kidladi: "... dehqon uchun shirin, cheksiz shirin qishloq kulbasi. U hamma narsani oltinga aylantiradi - va kuydiradi [4]. amortizatorlar ustida, yangi sutga yashirinib kirayotgan mushuk va shudgorning o'qlarida bezovta bo'lib qichqirayotgan tovuqlar".

S. Yesenin rus hayoti, marosimlari, tabiatning go'zalligi haqida chuqur yozadi, she'riy satrlarni qo'shiq motivlari bilan uyg'unlashtiradi. Ko'plab boshqa mualliflar Yesenin she'riyatining milliyliigi, uning "folklor" va qofiyaning ohangdor ovozi haqida gapirgan. (A. Marchenko «Yesenin poetik olami», N. Solnseva «Sergey Yesenin», V. S. Baranov «Sergey Yesenin», S. P. Koshechkin «Yesenin va uning she'riyati», S. Y. Kunyaev «Sergey Yesenin», I. Rozanov «Yesenin o'zi va boshqalar haqida») [5].

Ryazanda tug'ilgan shoir "tong gulxanini", "qamishlarning shitirlashini", "kumush oyni", "osmonning favqulodda zangoriligi"ni va "ko'llarning moviy kengligini" ko'rgan. Rus zaminining tabiati shoir ijodining hamma narsani qamrab oluvchi va asosiy "elementi"dir. Shoir u bilan tug'ilishdan va abadiy bog'langan:

*O't ko'rpada qo'shiqlar bilan tug'ilgan bo'lsam,
Bahor shafaqlari meni kamalakka aylantirdi.
("Onam o'rmon bo'ylab bordi ...", 1912);*

*Ilohim omon bo'lsin,
Bu yerlar yashnadi va o'ldi.*

("Men afsuslanmayman, qo'ng'iroq qilmayman, yig'lamayman ...", 1921)

N.Nekrasov va A.Blokdan keyin S.Yesenin she'riyati milliy manzaraning shakllanishiga salmoqli hissa qo'shgan bo'lib, u an'anaviy g'am va qashshoqlik motivlari bilan birga o'ziga xos yorqinlik va kontrastni ham o'z ichiga oladi:

*Moviy osmon, rangli yoy,
Mening oxirim! Sevimli Rus va Mordova!*

("Moviy osmon, rangli yoy...", 1916)

Botqoq va botqoqliklar

Osmonning moviy taxtalari.

Ignabargli zargarlik buyumlari

O'rmon jiringlayapti.

("Botqoqlar", 1914 yil)

O Rus - malina maydoni

Va daryoga tushgan ko'k ...

("O Rus - malina maydoni", 1916) [3].

Aynan S. Yesenin rus xalqi ongiga xushbo'y hidlari, zangori salqinligi, ipakdek o't-o'lanlari bo'lgan yorqin va jo'shqin Rossiya qiyofasini kiritgan.

S. Yesenin o'z she'rlarida "ona yer", "vatan", "Rus" tushunchalarini tez-tez ishlatadi (masalan: "hoy sen, Rus', azizim ...", 1914; "Rus", 1914; "Sevimli yurt! Yuragim orzu qiladi ...", 1914; "Ey yomg'irli ob-havo o'lkasi ...", 1917.; "O'yilgan droglar kuyladi ...", 1916; "baxt bor ...", 1917 ;).

S. Yesenin "Radunitsa" nomli birinchi to'plamiga rus dehqonlari hayoti, rus tabiati haqidagi she'rlari kiritilgan bo'lib, shoirning o'z vataniga muhabbati aks etgan.

"Radunitsa" 1915-yil noyabrda chop etildi (muqovadagi sana 1916-yil). To'plamning aksariyati shoirning hayot, dehqon hayoti haqidagi bilimlaridan kelib chiqqan she'rlardir. Ularda qishloq hayotining real tasviri asosiy o'rin tutadi.

To'plamning birinchi qismidan quyidagi she'rlarni ajratib ko'rsatish mumkin: "hoy sen, Rus', azizim ...", "Qora, keyin hididan yig'lash!" va "Kulbada" [2]. Asosiy mavzu - ona Vatan mavzusi. Aynan shu mavzuda muallif o'z his-tuyg'ularini tan oladi.

Yesenin she'rlarida tabiat haqiqiydan ham rang-barangroq va yorqinroq tasvirlangan. Shoir tabiatni yonboshdan, uzoqdan boqib, tasvirlamaydi, balki uning ranglari va tovushlarida "eriydi": "So'zsiz, ko'k, mayin", "Bog' ko'pikli o'tday yonadi", "Oltin to'qay ko'ndirdi. ", "Yig'layotgan titrayotgan uchmaydigan turnalar" va boshqalar. S. Yesenin statik tasvirlarni emas, balki jonli tabiiy dinamikani sevadi, u orqali inson hayotining bosqichlarini ifodalaydi.

Ta'kidlash joizki, S.Yesenin o'z vatandoshlarida "so'zning keng ma'nosida vatan tuyg'usini uyg'otish", ularni bo'z, qashshoq Rossiyani shunchaki, hech qanday shartlarsiz sevish mumkinligiga ishontirishni o'zining burchi, deb bilgan. Buning uchun "jamiyatga haqiqatan ham go'zal bo'lgan va hozirgi ma'nosiz hayot undan chiqarib yuborilgan narsalarni qaytarish kerak. "O'zgasi ko'ksimga iliqlik yog'dirmaydi"-deydi shoir. "Mening qo'shiqlarim bitta buyuk muhabbat, ona yurtga muhabbat bilan yashaydi va ijodimda Vatan tuyg'usi asosiy o'rin tutadi".

References:

1. Belokurova S.P. Adabiy atamalar lug'ati. - Sankt-Peterburg: Paritet, 2007.
2. Yesenin S. A. Uxlayotgan o'tlar. Tekislik qimmat. She'r, 1925.
3. Yesenin. S. A. To'plam asarlar. S. Yeseninning avtobiografiyasi. 5-jild, 1979.
4. Yesenin S. A. Faylasuf D. V.ga maktub, 1915 yil 20 avgustgacha Konstantinovo. Yesenin S. A. To'liq asarlar: 7 jildda – M.: Fan; Ovoz, 1995-2002.
5. Juravlev V.P. Sergey Yesenin. XX asr adabiyoti. 1-qism. Qo'llanma. - M.: Ma'rifat, 2006.